

Pasiunea de a recrea atmosfere și stiluri de viață

Nu vă gândiți la motive ciudate. Sau – din contră – atât de puțin ciudate încât să pară pe cât de evidente, pe atât de banale sau previzibile. Sunt întebat de multe ori. Și motivul principal pentru care scriu romane istorice este unul singur: pasiunea. Pasiunea de a recrea atmosfere și stiluri de viață care nu mai există, având la bază cercetări personale sau bibliografice, pasiunea de a-i oferi cititorului ceea ce-și dorește fără a încerca să-l înșeli strecurându-i sub nas o povestioară deja cunoscută

sau – mai rău – mediocrități și incongruențe nu doar la nivelul intrigii și al loviturilor de teatru, ci mai ales în ceea ce privește reconstruirea și veridicitatea (sau fezabilitatea) evenimentelor. Cititorul de astăzi nu este un tântălu credul care să înghită momeala cu tot cu undiță. În general, este o persoană cultă, pasionată de cărți, căreia îi place să aprofundeze (deci atentă la detalii). Cineva care, într-o seară, alege să citească o carte de-a mea, preferând câteva pagini scrise unui program TV mai lejer, dar și mai superficial. Nu mi-ar ierta, pe bună dreptate, o lipsă de credibilitate (care, de altfel, este una dintre calitățile principale ale unui autor bun de literatură sau de cinema) dacă aș pune uși caselor din 1600 îdC, sau perdeluțe brodate la ferestrele din secolul al V-lea. Încerc să surprind cu intriga, având poate pretenția de a învăța pe cineva câte ceva într-un mod plăcut: viața, munca sunt deja destul de grele sau de restrictive așa cum sunt; dacă a citi o carte (printre altele având un preț ridicat) ar trebui să i se pară cuiva o tortură, eu sunt primul care l-ar sfătui să se dedice sportului, televizorului, să facă o plimbare, dacă e posibil într-o companie plăcută (sau intimă). Ar fi mai câștigat din punctul de vedere al sănătății. Desigur că există și alte motive secundare. «Trebuie să fii nebun să te faci scriitor. Singura lui compensație este o libertate absolută. Singurul lui stăpân este sufletul și din cauza aceasta a făcut această alegere, sunt sigur». Nu sunt cuvintele mele (de-aș fi eu așa de bun ca el!), ci ale colegului meu mult mai renumit, Road Dahl, din frumoasa lui carte pentru copii, *Boy*, Ed. Salani, pag. 183.

Dar romanul istoric este un tovarăș de viață dificil. Exigent. Se încăpățânează să nu înțeleagă că suntem în secolul al XXI-lea. Vrea un limbaj numai al său care să se adapteze epocii despre care se scrie. Iar acest lucru înseamnă, la nivel tehnic, să scrii împotriva firii: fiecare frază, fiecare cuvânt, fiecare construcție verbală pe care le compune scriitorul (din zilele noastre) îl determină să se plaseze într-o situație lingvistică cu totul diferită de cea care îi este naturală. Orice dialog trebuie revizuit, folosind cuvinte adesea desuete (dar nu prea multe, altfel ajungi de râsul cititorilor actuali), termeni obscuri, dar aparținând unei etnie anume. Un exemplu? Uitați de termenul „colosal” dacă sunteți într-o epocă precedentă Romanității clasice: înseamnă impunător sau maiestuos, dar provine din „Colosseum”... «După două ore petrecute scriind, romancierul se simte complet epuizat. În timpul celor două ore s-a găsit la mii de mile depărtare, într-un alt loc, în compania unor oameni total diferiți, iar efortul pe care trebuie să-l facă pentru a se

întoarce, înot, în prezent, este foarte mare. E aproape o traumă. Scriitorul iese din biroul lui pe jumate năucit...» Tot Dahl a spus-o, unul care trebuia să se fi priceput la asemenea lucruri.

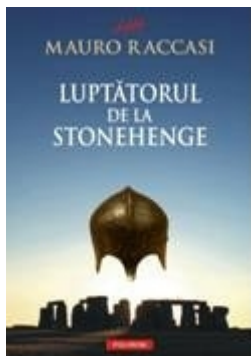
Mulți îmi cer sfaturi sau păreri tehnice. Nu este cazul să le prezint aici, dar s-ar putea scrie un eseu în acest sens.

În sfârșit, sunt întebat adesea de ce tocmai celții. Este totodată simplu și complex de explicat. De demonstrat că, spre uimirea mea, am avut dreptate și am făcut o treabă bună alegând această etnie. Perplexitatea mea derivă tocmai din surprinderea pe care o implică această întrebare pusă de ziariști, interviuatori, prieteni etc. Suntem în Italia, scriu în italiană, cine citește aceste rânduri trebuie, prin urmare, să fie ca mine. Și totuși majoritatea oamenilor tinde să uite că originile celui care scrie și ale celui care citește sunt, destul de probabil, celte, că rădăcinile cele mai adânci ale genomului său se regăsesc în această etnie de origine indo-europeană care, în 4.000 îdC, a pornit din valea Dunării pentru a se răspândi în toată Europa, colonizând-o, unind-o prin uzanțe, obiceiuri, tradiții. Desigur, și în Italia. După aceea a ajuns și mașina de război bine unsă și mult mai bine organizată a romanilor, o cultură succesivă și superioară, care i-a cucerit. Europa comunitară ni se pare o mare realizare chiar dacă nu este nici măcar istorie, ci un fapt cotidian – atât este de recentă – uitând că exista deja ceva asemănător în secolele dinaintea lui Cristos. În timpul faraonilor și al piramelor egiptene, acești celți protoeuropei construiau deja Stonehenge, megalitii și cromlech, organizau societăți evolute cu drepturi egale pentru femei și un divorț modern, realizau obiecte de manufactură și mici capodopere meșteșugite din aur, așa cum ne-a arătat recenta expoziție din Palatul

Grassi de la Veneția, iubeau și celebrau natura fiind în simbioză cu aceasta, cu mama-pământ pe care astăzi, din comoditate și neglijență, uităm să o mai respectăm.

Iar noi purtăm în ADN această moștenire. Din fericire. Să avem grijă să nu sufocăm anumite amintiri: sunt învățături actuale. În fond, suntem doar oaspeți trecători ai acestei planete minunate aflată în permanentă mișcare. Și intrăm prea adesea în conflict unii cu alții uitând acest lucru; de parcă am fi o haită, ca puricii pe un câine, sfâșiindu-se între ei pentru a stabili cui îi revine prada.

Celții insulari

Cineva i-a definit pe celți drept „amerindienii Europei”. Se potrivește la nivel politic. Timp de secole au fost persecutați și subjugați, cucerți și chiar supuși genocidului. «Gândiți-vă la soluția lui Cromwell pentru Irlanda și la atitudinea avută față de Highlands-urile scoțiene», scrie prof. Peter Berresford Ellis. «Limba celtă a fost interzisă prin lege de-a lungul anilor și, mai ales în Epoca Victoriană, s-a încercat o eradicare a acesteia în rândul tinerelor generații prin programe de asimilare». Ca și pieile roșii, celții au suferit o distrugere sistematică a culturii lor, prin exploatare și violență, ajungând aproape să facă parte din galeria de aur a civilizațiilor dispărute. Începând cu eficacitatea implacabilă a Imperiului Roman colonizator.

Un caz aparte l-au reprezentat celții insulari din Irlanda care – bine de ei – nu au avut de suferit invazii punitive comandate *in primis* de Iulius Cezar.

Fiecare elev irlandez (chiar și cei în pantaloni scurți din școala primară) știe că evenimentele care s-au întâmplat în țara lui înainte de secolul al VI-lea dC sunt complet neverosimile. Dacă nu din punct de vedere mitologic (este perioada în care mi-am plasat povestirile), atunci cel puțin dintr-unul istoric. În afara câtorva excepții referitoare la *dolmenele* funerare sau la *cromlech*-urile religioase inscripționate cu alfabet ogamic, înainte de acea perioadă știința se transmitea prin intermediul tradiției orale, un privilegiu de castă impus de druii. Nici unul dintre cei care își va fi petrecut câteva ore într-un pub irlandez din zilele noastre schimbând curiozități cu mușterii cei mai în vârstă nu va putea să spună că locuitorilor insulei de smarald le lipsește fantezia. Trebuie să facă parte din genomul lor: din etapa de început a creștinismului avem, în sfârșit, mărturii scrise despre existența unei îndelungate tradiții literare irlandeze care datează din perioada obscură dinaintea secolului al VI-lea.

Dacă ne cufundăm în mărturiile dialectale ale celților păgâni care nu cunoșteau scrisul, este inevitabil să deschidem larg ușa în fața mitologiei lor. Legate în mod inseparabil de religie, miturile Irlandei tratează prin diferite simbologii temele fundamentale ale vieții omului dintotdeauna (având în vedere că trecerea epocilor a schimbat doar stilul dorințelor noastre, nu și natura umană): care ne este originea și cine ne-a creat, care ne este drumul și ce va urma după. Și așa mai departe. Așa cum știu mulți dintre voi, există trei culegeri de povestiri (compuse în secolul al XII-lea) referitoare la acea perioadă necunoscută.

Prima este *Ciclul Mitologic* având două opere: *Cartea Năvălirilor* (*Leabhar Gabhala*) și *Istoria Locurilor* (*Dinnshenchas*). În timp ce ultima este o compilație de localități topografice interpretate în baza divinităților de atunci, prima este de departe cea mai importantă și relatează despre numeroase invazii ale populațiilor străine culminând cu sosirea gaelilor sau celților care a avut loc cu puțin înainte de un potop devastator. Chiar dacă este vorba despre o colecție de informații neautentice, adunate cu buna intenție de a pune cât de cât în ordine întâmplările arhaice ale insulei verzi, desigur că poate conține multe adevăruri istorice; începând cu unele palide referiri la uzanțe și obiceiuri din Epoca bronzului și cea a fierului.

Cea de a doua este cunoscută drept *Ciclul din Ulster* și, așa cum precizează titlul, se referă la respectiva zonă geografică. Pasajele cele mai importante sunt incluse în *Prădăciunea animalelor din Cooley* (*Tàin Bò Cuailnge*) în care figuri umane cu trăsături de semizei trăiesc aventuri care adesea depășesc mitul și se învecinează cu istoria, devenind cronică, adică ființe divine care vor fi considerate mai apoi figuri istorice. O parte din această a doua culegere este inclusă în celebra *Carte a Vacii Brune* (*Leabar na h Uidre*), manuscris devastat de timp, probabil scris pe pielea tăbăcită a unei bovine, folosită ca pergament.

A treia pare mai modernă și este *Ciclul lui Fionn*, înfățișând povestea acestui erou, a gestelor sale alături de cele ale însoțitorilor săi (*Fianna*-ii) și a interacțiunii acestora cu lumea supranaturală a divinităților pădurilor și apelor, animism înrădăcinat de altfel în toată cultura celtă.

Am citat cele mai vechi cunoștințe despre Irlanda și poporul său care vorbea o limbă atât de deosebită. După preistoria abordată arheologic, urmează primele comunități agricole despre care există dovezi și sunt datate circa în 3000 îdC. Apoi se trece prin Epoca de bronz (în Irlanda în jurul lui 1500 îdC) care le-a permis celților să-și exporte propriile produse manufacturiere, să se facă cunoscuți până în lumea greacă și egipteană, să inițieze o societate celtică în adevăratul sens al cuvântului. Deja din 200 îdC, Erastoten din Cirenia – cel care gestiona marea bibliotecă din Alexandria – a plasat Irlanda, în mod corect, pe harta geografică a lumii cunoscute atunci. «Grecii îi numeau *Hierne*», scrie Ellis, «derivat din genitivul formei indigene a lui *Eire*». În acea perioadă mulți încep să scrie despre această insulă: de la Posidoniu din Apamea în Siria și până la Strabon în *Geografia* sa. De atunci insula de smarald a început să-și piardă bună parte din misterul ei istoric, dar a câștigat în planul fantastic al legendelor și al magiei. O dovadă? Mărturia

lui Strabon însuși: pentru el irlandezii se hrăneau cu carne umană, smulgeau inima oricărui invadator și erau sălbatici mai feroce decât britanicii. Nu trebuie să ne mire opinia unui istoric care situa Irlanda mult mai la nord decât Britania și având o climă cu mult mai rece, care l-a convins pe Iulius Cezar să o boteze *Ibernia*, chiar dacă n-a fost niciodată acolo.

Celții și vikingii

Trecutul îndepărtat al insulelor britanice este marcat de întâlnirile acestor două etnii, atât de diferite în fond. Confruntări aproape niciodată plăcute. Deoarece contactele aveau loc de obicei de-a lungul coastei sau în primele sate sărace din apropiere, dar la care se putea ajunge, și pe canalele navigabile ale râurilor, celții jucau la ei acasă. Însă vikingii, aproape totdeauna câștigau chiar și în deplasare.

Tâlhari prin excelență, coborâți din țăturile dese ale Europei de nord, cei din urmă erau foarte pricepuți la ambuscade și jafuri folosind tehnici asemănătoare celor utilizate de gherila actuală, bazându-se pe ajutorul unor task-forces limitate. Ceea ce-i interesa cel mai mult din ținuturile celte erau desigur cositorul și chihlimbarul, lignitul și diferite produse de manufactură, dar mai mult decât toate acestea marfa cea mai prețioasă: sclavii. Liberi și vicleni, nemiloși și oportuniști, li se părea cu totul nepotrivit să sacrifice oameni din etnia lor – pe care o considerau superioară, definindu-se drept

„regii mărilor” – sau propriile echipe compuse din navigatori de prim rang (toți voluntari, nici urmă de sclavi căci aceștia s-ar fi putut răzvrăti împotriva stăpânilor tocmai în mijlocul unei lupte). Contau astfel pe jafuri pentru a-și procura în primul rând brațe de muncă pentru colonizarea unor noi teritorii. Mai bine zis îi deportau pe sclavii celți pentru a coloniza teritorii precum Islanda (860 dC) sau le atribuiau sarcina ingrată, inumană de a desțeleni pământuri tari și aride, aproape lipsite de viață cum era, de exemplu, Groenlanda (982 dC). Așadar, vicleni și mortali.

În *Războinicii Fiordurilor* am pus în practică ideea îndrăzneată de a realiza o comparație socio-culturală între cele două etnii, camuflată de acțiune, aventură, iubire.

Într-un fragment de la pag. 4 a cărții lui Caitlin Matthews *The Celtic Tradition* (Element Books Ltd. – 1989) tradusă în italiană cu titlul *I Celti, una antica tradizione europea* [Celții, o antică tradiție europeană] (Xenia Edizioni, Milano – 1993), autoarea, cercetând originile mitice ale invaziilor suferite de Irlanda, precizează că termenul irlandez referitor la popoarele scandinave este *lochlann*.

Donnchadh Ó Corráin de la Departamentul de Istorie al Universității irlandeze din Cork menționează într-o lucrare, *The Vikings in Scotland and Ireland*, cât de diferite erau apelativele rezervate populațiilor nordice care au invadat în mod regulat insula de smarald de-a lungul mileniilor: *lothlend*, *laithlind*, *laithlinn*, *lochlannach*, *lochlainn*.

Dintre acestea, cuvântul *lochlann* este cel mai des folosit. Termenul provine din trecutul îndepărtat, din acea perioadă când s-a datat stabilirea primelor populații în insulele britanice, din acea epocă timpurie la care se referă ciclurile mitologice ale invaziilor Irlandei. Pentru a coordona în mod organic tetralogia mea *Romanul Celților*, contextul istoric reconstruit este perioada târzie a Epocii de Bronz. Prin urmare este corect să utilizez, când mă refer la aceștia, apelativul *lochlann* și nu cel de vikingi.

În concluzie, trebuie să te cam pricepi. Folosind termenul arhaic *lochlann*, aceste populații sunt situate în perioada istorică corectă. Este vorba despre străinii *gennti*, tâlharii care coborau din nord, mai întâi pentru a prăda, iar mai apoi pentru a coloniza și a face negoț în vederea îmbogățirii. Erau o etnie având reguli sociale de-abia schițate, care sărbătorea doar trei perioade festive pe an (Jol / Yule, Sigr Blot / Litha, Vetr Naetr), lipsită de acea coeziune care face dintr-o grupare de triburi de vânători sau agricultori o națiune. În consecință erau niște protovikingi.

Primul om a cărui existență este documentată în peninsula scandinavă a fost scos la iveală din preistoria îndepărtată în regiunea Østfold, nu departe de actuala graniță dintre Norvegia și Suedia. În urma datării cu carbon 14, i s-a stabilit o vechime de 10.000 de ani, când gheața a început să se retragă din acele ținuturi. Zona de uscat unde s-au găsit urme de așezări era pe-atunci, aproape sigur, o insulă dincolo de linia de coastă. În 1.600 îdC, epoca în care mi-am plasat acțiunea, relicvele aduc mărturie despre o organizare agricolă la sud și mai clar despre vânătorii din nord. Nu există de altfel dovezi scrise deoarece, precum celții, *lochlann* nu foloseau scrisul, cel puțin până în secolul al X/lea, când se aflau deja sub influența colonizării creștine.

Și despre termenii utilizați se știu mai multe dacă aparțin unor epoci ulterioare lui 1.600 îdC. Nu există documente referitoare la acea perioadă. Drept pentru care se poate doar „presupune” și intui sărăcia limbajului de atunci. În unele cazuri, prin urmare, utilizarea unor termeni poate fi cronologic nepotrivită, chiar dacă ar trebui să folosim obligatoriu condiționalul, deoarece nu se poate nega nici contrariul: nu este sigur că unele cuvinte înregistrate în epoci succesive celei a bronzului nu au fost utilizate și mai înainte cu nuanțe diferite. Dimpotrivă; după cum o confirmă trunchiul lingvistic este destul de probabil să fie „derivate” din expresii anterioare. Din acest context rezultă un dat istoric consolidat: migrații ale unor populații indo-

europene venind din Asia Centrală au ajuns să se stabilească în peninsula scandinavă în jurul lui 4.000 îdC. Ulterior, tocmai în Epoca de Bronz, populații protogermanice au cauzat schimbări profunde: o invazie care n-avea nimic pacific. Hoarde de populații cunoscute probabil sub numele de „Poporul securilor” au provocat o ciocnire violentă între civilizații: agresorii nu au migrat mii de kilometri fără să-și alimenteze dorința fermă de a extermina pentru a domina. A urmat apoi o lungă perioadă marcată de războaie, până când „Poporul securilor” a câștigat și a colonizat teritoriile din actuala peninsula Scandinavă. Din sistemul socio-cultural pe care l-au găsit au preluat uzanțele și obiceiurile mai avantajoase, dar în general și-au impus principiile războinice. Și de la ei derivau inițial trăsăturile etniei *lochlann*, iar ulterior ale celei vikinge.

Chiar dacă termenul de vikingi face trimitere la un concept bine înrădăcinat în imaginarul popular datorită aurei de mister, legendă și aventură care îi înconjoară, vikingii reali au avut parte de un parcurs istoric relativ scurt și mult mai recent. Se merge de la sfârșitul secolului al VIII-lea, de la primele jafuri din sudul Angliei până la 1.066 d.C., anul înfrângerii lor de către Wilhelm Cuceritorul. Și oricum acestor strănepoți ai *lochlann*-ilor le revin cele mai mari merite. Vikingii au ajuns la actualele coaste franceze și s-au deplasat până spre pământurile saxonilor. După ce a cucerit Baltica, populația Rus (de etnie suedeză) s-a îndreptat spre sud-est coborând pe Volga și pe Dnepr până la Marea Neagră, apoi la Marea Caspică și chiar până la Constantinopol și Bagdad. O altă analogie: asemenea celților, nici vikingii nu au construit un imperiu adevărat. Mânați de nevoia de pământuri cultivabile, de necesitatea de a trăi într-o climă mai bună, de suprapopulare, au fost mai ales o etnie de aventurieri ai mării care au realizat călătorii și explorări extraordinare. Datorită bărcilor de neegalat, pe atunci, în ceea ce privește viteza, rezistența și agilitatea, cu un pescaj restrâns potrivit chiar și navigației fluviale și posibilitatea de a fi transportate, adică purtate pe umeri pentru a traversa unele porțiuni de uscat. În 896 d.C. un anume Bjarni Herjolfsson a debarcat în nordul Americii. Fapt cu atât mai uimitor cu cât a reușit să se și întoarcă acasă, organizând alte călătorii care au marcat ani de expediții în vederea colonizării actualei Terranova canadiene. În doar două secole și jumătate vikingii au realizat fapte mărețe care par incredibile și astăzi.

Deloc diferite de acele povești provenite din izvoarele hiperboreene ale vechii culturi scandinave care istoriseau despre oamenii radelor, mândrii navigatori, stăpâni ai mării pe cât le sta în putință unor corsari, și faptele lor umane, eroice ca și ale zeilor. Înfăptuiri care, imaginate mai înainte, ar fi putut părea doar vise. Și, în schimb, au devenit istorie.

Mauro Raccasi

Traducere de Iulia M. Nănău